

प्रोपविष्टेन कथासु चोदितः ॥ उवाच विष्णुः प्रतिनन्द्य पार्थिवं
हस्तेन नमसदसि मम शरावताम् ॥ ३॥ इति श्रीमद्भगवत्संस्कृत
~~संस्कृतसुखाय नमोऽस्तु~~ ॥ १ ॥ श्रीभ
कश्चात् ॥ आसीद्गिरिवोराननत्रिकूट इति विदितः ॥ क्षीरोद
नाक्षतः प्रीमान् योजनाग्रतस्तु द्युतः ॥ १ ॥ तावता विस्तृतः प
र्यकत्रिभिः शृङ्गेः प्रयोनिधिम् ॥ हिमः सरोचयन्नास्तीरौप्याय

ससिस्मयेः ॥२॥ अन्यैश्च ककुभः सर्वरत्नधातुविचित्रितैः ॥ ना
 नाडुमलतागुल्फैर्निघोषैर्निशंभसाम् ॥३॥ सचावनिन्य
 मानाश्चिः समन्तात्पर्यैर्जमिभिः ॥ करोति श्यामलां भूमिं
 रिम्भरकताश्मभिः ॥४॥ सिद्धवाणागन्धर्वविद्याधरमहोरगेः ॥
 किन्नरोपगोभिश्चक्रोडभिर्जुष्टकन्नरः ॥५॥ यत्र सङ्गीतसं
 नर्तनं रुहममर्षया ॥ अभिगर्जन्ति हरयः श्लाघिनः परशश्

रामः
 २

खनेः ॥१४॥ हंसकारिष्वाकीर्णांचक्रोद्देः सारसैरपि ॥ जलकु
 ककुटकोयष्टिदातृहकुलकूजितम् ॥१५॥ मत्स्यकच्छपासं
 चारचलघ्नरजःपयः ॥ कदंबवेतसनलनीपकञ्जुलकैर्घृतम्
 ॥१६॥ कुंदैः कुशकाशकैः शिरीषैः कुटजेद्गुदैः ॥ कुञ्जकैः
 श्वर्गापृथीभिर्नागपद्मागजातिभिः ॥१७॥ मल्लिकाशतप
 त्रैश्च माधवीजालकादिभिः ॥ शोभितं तीर्जेश्वान्येर्नित्यतुं

भिरलंडुमैः॥१५॥ तत्रैकदातद्विष्टिकाननाश्रयः कोणभिर्वीणा
 पृथपश्चरन्॥ सकराळकान्कीचकवेणुवेत्रवद्विशालगुल्मं प्र
 रुजन्वनस्पतैस्स॥१६॥ यज्जन्धमात्राद्रयो गजेन्द्राव्याघ्राद्व्यो
 व्यालमृगाश्च खजाः॥ महोराशाश्चापि भद्रा द्रुवन्ति संगौरकृष्णाः
 शम्भाश्च मर्यः॥२०॥ स्रक्कावाहमहिषर्क्षशल्या गोपच्युता
 लासकमर्कटाश्च॥ अन्यत्र क्षुद्रा हरिणाः शशादयश्चरन्त्यभी

रामः
 ४

ता यदनुग्रहेणा॥२१॥ स घर्मतप्तः करिभिः कारुभिर्ह्रतो मद
 व्युत्कलभैरनुदुतः॥ गिरिगिरिमाप रितः प्रकंपयन्निसेव्य
 मानोलिकुलैर्महाशनेः॥२२॥ सरोनिलं पंकजरेणुरूपितं जि
 घ्रन् विदूषाभ्यश्च विह्वलक्षणाः॥ सतः स्वपूथेन तृषादितेन त
 त्सरो वराभ्यासमथागमदुतम्॥२३॥ विगाह्य तस्मिन् नम्यतां
 उनिर्मलं हेमवारविन्दोत्पलं गणवासितम्॥ पपो निका मं नि

जपुष्करोद्धतमात्मानपहिः सपुष्करोद्धतलसः ॥२४॥ स्वपुष्क
 रोद्धतशीकिरांभुभिर्निपाययन्संनपपनयथागृही ॥ २४
 एकोणाकलभांश्चुर्मदेनाचष्टककुंक्षपरोत्तमाय
 या ॥२५॥ तंतत्रकश्चिन्त्यपदेवचोदितोयाहोवलीयांश्चररो
 रुषायहीत् ॥ २६ ॥ यद्व्येवंव्यसनंगतोगजोयथावलंतसोति
 लोविचक्रमे ॥२६॥ तथातुंगूथपतिंकोरावोविकृष्यमा

रसः
 ५
 ५

तांतासाक्लीयसा ॥ विवृकुध्दीनधियोपोमजाः पार्क्षिण
 हस्तारयितुंनवासकन् ॥ २७ ॥ नियुद्धतोरैवमिभेदुनक्र
 योविकर्षतोरन्तरतोवहिर्मिथः ॥ समाः सहस्रंममनसही
 पतेसप्राणायोश्चित्रसमंसनामराः ॥ २८ ॥ ततोर्गजेन्द्रस्यमतो
 वल्लौजसांकालेदीर्घगामहानभूद्ययः ॥ विकृत्यमाणास्य
 जलेऽवसीदतोविपर्ययोभूत्सकलंजलोकसः ॥ २९ ॥ शथंग

जेन्द्रः स यदा परं कटं प्रागास्य देही विवशो यदृच्छया ॥ अपार
 पन्नात्स विमोक्षरोचिरं दृष्ट्वा विमांशुमिथाम्य पश्यतः ॥
 ३० ॥ नमामि मेशातय आतुरंगजाः कुतः कश्चायः प्रभवन्ति
 मोचितुम् ॥ ग्राह्यापाशेन विधातुरासतो म्यहं च तं पामि प्रा
 यसां हरिम् ॥ ३१ ॥ यः कश्चने शो वलिनो न्तको रगात्प्रचराड
 वेगादभिधावतो भृशम् ॥ भीतं प्रपन्नं परिपातियद्वयान्

रामः
 ६
 ६

तुः प्रधावत्यसां तमीमहि ॥ ३२ ॥ इति श्रीमद्भागवते महापुरा
 ने ॥ १० ॥ स्कन्धे मन्वन्तरानुवर्षागजेन्द्रोपाख्याने विंशोऽध्या
 यः ॥ २ ॥ श्रीशुक उवाच ॥ एवं व्यवसितो ब्रह्मा समाधाय
 मनो हरिः ॥ जनापपरमं मायं प्राप्नोम्यनुशिक्षितम् ॥ १ ॥ मे जे
 न्द्र उवाच ॥ नमो भगवते तस्मै यत एतच्चिदात्मकम् ॥ पुरुषाय
 ह्यविनायपरोक्षायामिधीमहि ॥ २ ॥ यस्मिन्निदं यतश्चिदं येन दं

त्वदं स्वयम् ॥ योऽस्मात्परस्माच्च पांस्तं प्रपद्ये स्वयं भवम् ॥ १ ॥
 यः स्वात्मनीहं निजमायया पितं क्वचिद्विभातं क्वचततिरो
 हितम् ॥ अविद्वद्वक्ता क्षुभयंतदीक्षते स आत्ममूलोऽवतु मां
 परात्परः ॥ ४ ॥ कालेन पञ्चत्वमितेषु कृतमशौ लोके पाशेषु
 च सर्वहेतुषु ॥ तमस्तदासीद्गहनं गभीरं यस्तस्य पोरऽभिवि
 रजते विभुः ॥ ५ ॥ नयस्य देवा ऋषयः पां विदुर्जनुः पुनः कोह

रामः
 ७

तिगन्तुमीरितुम् ॥ यथानटस्याकृतिभिविचेष्टतोऽदृश्यया
 नुक्रमशाः समावतु ॥ ६ ॥ दिदृक्ष्वो यस्य परं सुमंगलं विमु
 क्तसंगा मुनयः सुखाधवः ॥ चान्त्यलोकप्रतमवशां वनेभू
 तात्मभूताः सुरदः समे गतिः ॥ ७ ॥ न विद्यते यस्य च जन्म
 कर्म वा भना मरूपेण दोष एव वा ॥ तथापि लोकाप्ययं
 भवाययः स्वप्राययाताननुकालमृच्छति ॥ ८ ॥ तस्मै नमः

पेशाय ब्रह्मगोऽन्तःशक्तये ॥ अस्मायोरुत्पाय नम आश्च
र्यकर्मगो ॥ ८ ॥ नम आत्मप्रदीपाय साक्षिरोपमात्मने ॥
नमोगिरां विद्वाय मम सश्चेतसामपि ॥ ९ ॥ सत्त्वेन प्रति
लभ्याय नेष्कर्मणा विपश्चिता ॥ नमः केवल्यनाथाय निर्वी
णागुर्वसंविदे ॥ ११ ॥ नमः शान्ताय घोराय मूढाय गुराध
र्मिणो ॥ निविशोषाय साम्नाय नमो ज्ञानघनाय च ॥ १२ ॥

रामः
८

क्षेत्रभाय नमस्तभ्यं सर्वाध्यक्षाय साक्षिरो ॥ गुरुषायात्म
मूलाय मूलप्रसन्निये नमः ॥ १३ ॥ सर्वद्रियगणेशे सर्वप्रत्य
यहेतवे ॥ असताब्दाय योक्ताय सशभासाय ते नमः ॥ १४ ॥
नमो नमस्तेऽखिलकारणाय निष्कारणाय अतकारणाय
॥ सर्वागमाम्नाय महार्णवाय नमोऽप्वर्गाय परायणाय ॥
१५ ॥ गगारणिच्छिन्नविद्वम्पाय तत्क्षोभविस्फूर्जित

ॐ नमो
॥ ६ ॥

मानसाय ॥ नैष्कर्म्यभावेन विवर्जिता गमस्त्वयं प्रकाशाय न
मत्करोमि ॥ १८ ॥ मादृक्प्रपन्नपशुपाशविमोक्षरागाय न
त्ताय भूरिकरुणाय नमो ह्यस्तु ॥ स्वांशेन सर्वतनुभृन्मन
सि प्रतीतप्रत्यष्टशेन गवते सहस्ते नमस्ते ॥ १९ ॥ आत्मात्म
जा प्रगृह्य वित्तजनेषु सत्तैर्दृष्ट्या प्रगाय ग्रासंगविवर्जि
ताय ॥ मुक्तात्मभिः च हृदये परिभाविता यजानात्मने

रामः
६

भगवते नम ईश्वराय ॥ १८ ॥ यंधर्मकामार्थविमुक्तिकामाभू
जन्त इष्टांगतिमाप्नुवन्ति ॥ किं त्वाशिष्यो गत्यपि देहमव्ययं
करोतु मेऽदभ्रदयो विमोक्षराम ॥ १९ ॥ एकान्तिनो यस्मिन्
न कश्चनार्थवांछन्ति ये वै भगवत्प्रपन्नाः ॥ अत्यद्भुतं तच्च रि
तं सुमंगलं गायन्ति आनन्दसमुद्भवाः ॥ २० ॥ तमक्षरं वक्ष्ये
परंपरे मव्यक्तमाध्यात्मिकयोगगम्यम् ॥ अतीन्द्रियं सू

धर्ममिवातिशयमन्तमाद्यं परिपूर्णमिडे ॥२५॥ यस्य ब्रह्मादयो
देवा वैदालोकाश्चराचराः ॥ नामरूपविभेदेन फलव्याचक
लयाकृताः ॥२६॥ यथार्चिषोग्रेः सवितुर्गभस्तयो निर्यांति
संयात्यसक्तस्त्वरोचिषः ॥ तथायतोयंगरासंप्रवाहोवृद्धिर्म
नः खानिशारमर्गाः ॥२७॥ सर्वेनेदेवागुमर्त्यतियग्रजीन
षराणेनप्रमान्नजनुः ॥ नायंगराः कर्मनसन्नचासन्निषे

रामः
१०

धशेषोजयतदशेषः ॥२८॥ त्रिजीविषेनाहमिहामुयाकिमन्
तर्वहिश्चारक्षतयेभयो न्या ॥ इच्छामि कालेन नयस्य विप्रव
त्तस्यात्मलोकावारास्य मोक्षम् ॥२९॥ सोहं विश्वरज्जं वि
श्ववेदसम् ॥ विश्वात्मानमजं ब्रह्म प्रज्ञातोस्मि पां पदम् ॥३०॥
योगरश्चितकर्मरोगो हृदियोगविभाविते ॥ योगिनीयंप्रप
श्यन्ति योगे संतंततोऽस्म्यहम् ॥३१॥ नमो नमस्तुभ्यमसहवे

गशक्तिन्यायाविलधीगगाय ॥ प्रपन्नपालायदरनशक्त
 कसिन्दियागामनवाप्यवर्त्मने ॥ २८ ॥ नायं वेदस्वमानं पद
 न्याहंधियास्तम् ॥ तंदरत्ययमाहात्म्यं भगवन्मितोऽस्य ह
 मः ॥ २९ ॥ श्रीगुरुदेव स्वंगजेन्द्रमुपवर्गितनिविशोव
 स्नादयोविविधलिंगभिदाभिमानाः ॥ नैते तदोपसृष्टपुर्नि
 विलात्मकत्वात्तत्राविलासममयोहरिविरासीत् ॥ ३०

रामः
 ११

तंतद्वदार्तमुपलभ्यजगन्निवासः स्तोत्रं निशम्यदिविजैः स
 हसंतुवद्भिः ॥ हृद्यो मयेनगरुद्धेनसमुद्रमानश्चकायुधोऽ
 भ्यगमदाश्रयतो गजेन्द्रः ॥ ३१ ॥ सो नः सरस्वरुवलेन ग
 दित आर्तो दृष्ट्वा गरुत्मतिरुर्विपातचक्रम् ॥ उक्षिप्य
 सां वृजवांगिरमाहमाहकृच्छ्रान्नागयशाविलगुरो भगव
 न्नमस्ते ॥ ३२ ॥ तं वीक्ष्य पीडितमजः सप्तमावतीर्य सग्राह

१२

माश्रमसःक्षपयोन्जहारगाहादिपादितमुखादधिरागाग
नेदुसंपश्यतांहरिमूषवदुद्धियाराणां॥३॥ इतिमहा
गवतेमहापराशोऽअथमस्वन्धेगजेन्द्रपारव्यानेगजेन्द्र
मोक्षरांतामस्तृतीयोऽध्याय ३ श्रीमुकुटवाच तदादेव
धिगन्धर्वाप्रलेशानपरागमामुभुव कुमुमासारंशंसन
तःकर्मतद्वरेः॥१॥ नेदुदुभयोदिव्यागन्धर्वानन्यतुर्जग ॥

राय

नरपयश्चाराःसिद्धास्तुष्टुःपुष्पोजमम॥२॥ योमोयाहःसुदे
सधःपामाश्चर्यस्यधकमुकोदेवलशापेनहृद्गन्धर्वसत्तमः
॥३॥ पराशरिसाधीशउक्तमहोक्तमव्ययम्॥ अजायत
परोधामकीर्तन्यगतासत्कथम् ४ सो नुकेपितईशानप
किम्यप्रसाम्यतम्॥ लोकस्पपश्यतो लोकं स्वमगानुक्तकि
लिषः॥५॥ गजेन्द्रभगवत्सारादिभुक्तोऽस्तानवन्धनात्॥

प्राप्नो भगवतो रूपं पीतवासाश्चतुर्भुजः ॥६॥ सर्वे पूर्वमभूद्राजा
 प्रागाज्योद्विदसत्तमः ॥ इदमुग्रशक्तिरव्यातो विद्वद्भुवनपराय
 गाः ॥७॥ सस्कतागधनकालभा मवान्गृहीतमौनव्रतश्च
 श्वरंहीम् ॥ जटाधरस्तापसापुतो व्युत्तंसमन्त्रवेद्यामासकु
 लाचलाश्रमः ॥८॥ यदृच्छया तत्र महामहाशक्तिः समागम
 त्तिष्मन्गणैः परिश्रितः ॥ तं वीक्ष्य तस्मै मस्तुता नृणां हि कंरह

रामः
 १३

सुपासीनमृषिकोपह ॥९॥ तस्मांश्मंशापमदाय रक्षाधुरयं दरा
 त्माऽकृतवद्विद्यः ॥ विषावमन्ताविशतां तमोऽन्धं यथा गजः
 क्षब्धमतिः सखे ॥१०॥ ~~प्राप्तकृष्णव~~ एवं शक्त्यागतोऽगस्त्यो
 भगवान् नृपसानुगः ॥ इदमुग्रेपिराजर्षिर्दिदं दृष्टं तदुपधार
 यन् ॥११॥ आपन्नः कोऽजिं योनिमात्मस्मृतिर्नेविनाशनीम्
 ॥ ह्यर्चनानुभावेन यद्भजत्वेऽप्यनुस्मृतिः ॥१२॥ सर्वविमोक्षग

मो
१४

जप्रथममभ्रनावशेनापिपार्षदगतिंगमितेनयुक्तः॥गंधर्वसि
विविधैरूपगीयमानकर्माद्भुतंस्वभवनंगह्णामतोऽगात् ॥
१५॥ एतन्महाराज तवेरितोमयास्तुहानुभावोगजराभमोक्ष
णाम॥स्वर्ग्यंयशस्यंकालिकल्मषापहंङ्खप्रनाशंकुरुवर्षश्च
रावताम्॥१६॥ यथानुकीर्तयत्येतच्छ्रेयस्कामौदिनातयः॥
श्रवणःशतसूत्रायुःस्वप्राप्तपशान्तये॥१७॥ इहमाहस्मिः

रामः
१४

श्रीनोगजेद्रुद्रसुतमश्रवतांसर्वभूतानांसर्वभूताम्
योविंदु॥१८॥ श्रीभगवानुवाच॥ योमावाचसरजोदंगिरि
कहरकातनमवेत्रकावकवेगानांगुल्मानिसुरपाह
यान्॥१९॥ श्रुत्वासीमानिधिद्विपानिबुल्लरोमोशिव
त्यवस्थीरोदंसप्रियंधामकोतदीप्रेतभास्वरं॥२०॥ श्रीव
त्संकौस्तभमात्तांगराकोमोदकीभवसुदशनंपावजन्य

